

ОСОБЛИВОСТІ САМООЦІНКИ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

CHARACTERISTICS OF SELF-ASSESSMENT OF HIGHER EDUCATION ACQUIRES

Самооцінку студента значною мірою визначає успішність процесу його адаптації як на етапі прийняття ним соціальної ролі студента, так і на етапі прийняття професійної ролі. Важливим моментом щодо професійної адаптації особистості студента є професійне самовизначення студента. Аналіз сучасної літератури з педагогічної психології показує, що поряд із великою кількістю робіт, які присвячені вивченню особистісних особливостей студентів, лише небагато з них приділяють серйозну увагу особливостям такого істотного компонента особистості студента, як ставлення до себе та його проявлення у вигляді самооцінки.

Мета дослідження полягала у вивченні самооцінки як одного з головних чинників становлення особистості студента.

У роботі використана система методів і процедур отримання даних, яка включає теоретичний аналіз літератури з обраної проблеми, методи спостереження, бесіди, тестування.

Вибірку становлять 109 осіб (студентів різних факультетів) Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

За даними проведеного дослідження з'ясовано, що показники завищеної самооцінки мають студенти першого курсу (28%), показники середньої самооцінки прослідковуються серед другого і третього курсів (48%), занижений рівень самооцінки прослідковується в четвертого курсу (24%). Серед студентів першого курсу простежуються тенденції до завищення самооцінки (42%), серед студентів другого курсу прослідковується тенденція адекватної самооцінки (24%), третій курс має тенденцію до пониження самооцінки (22%), серед студентів четвертого курсу прослідковується явно занижена самооцінка (12%). Також ми з'ясували, що студенти першого курсу схильні до самооцінки високої неадекватної (39%), студенти другого курсу мають рівень самооцінки високої адекватної (21%), студенти третього курсу розділилися: 27,67% мають самооцінку середню адекватну, 10,33% студентів мають самооцінку низьку адекватну; студенти четвертого курсу схильні до самооцінки низької неадекватної (2%).

З огляду на проведе нами дослідження, можна зробити такі висновки. Студенти здебільшого мають високу самооцінку й середню адекватну, що загалом позитивно впливає на процес навчання, і загалом задоволені своєю навчальною діяльністю. Протягом процесу навчання, за результатами дослідження, є тенденція до зміни високої неадекватної самооцінки до середньої адекватної або низької адекватної. Це може свідчити про правильне самовизначення майбутніх психологів, адекватне оцінювання своїх професійних можливостей і в майбутньому на спрямування свого професійного самовдосконалення.

Ключові слова: самооцінка, студенти, освітнє середовище, навчальна діяльність.

The student's self-esteem is largely determined by the success of the process of his/her adaptation, both at the stage of accepting the social role of a student and at the stage of accepting a professional role. An important point in the professional adaptation of the student's personality is the student's professional self-determination. The analysis of the modern literature on educational psychology shows that along with a large number of works devoted to the study of students' personal characteristics, only a few of them pay serious attention to the peculiarities of such an essential component of a student's personality as an attitude towards oneself and its manifestation in the form of self-esteem. The purpose of the study was to examine self-esteem as one of the main factors in the formation of student personality.

Methods the study used a system of methods and procedures for obtaining data, which includes: theoretical analysis of the literature on the chosen problem, methods of observation, interviews, testing.

The sample consisted of 109 people (students of different faculties) of Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University.

According to the study, it was found that first-year students have an overestimated self-esteem score of 28%, average self-esteem is observed among second- and third-year students at 48%, and a low level of self-esteem is observed among fourth-year students at 24%. Among first-year students, there is a tendency for overestimation of self-esteem of 42%, among second-year students there is a tendency for adequate self-esteem of 24%, third-year students have a tendency for lower self-esteem of 22%, and among fourth-year students there is a clearly lower self-esteem of 12%. We also found out that first-year students tend to have high inadequate self-esteem 39%, second-year students have high adequate self-esteem 21%, third-year students are divided 27.67% have medium adequate self-esteem, 10.33% have low adequate self-esteem; fourth-year students tend to have low inadequate self-esteem 2%.

Based on our research, the following conclusions can be drawn. Students mostly have high self-esteem and average adequate self-esteem, which generally has a positive impact on the learning process and is generally satisfied with their learning activities. During the learning process, according to the results of the study, there is a tendency to change high inadequate self-esteem to medium adequate or low adequate.

This may indicate the correct self-determination of future psychologists, an adequate assessment of their professional capabilities and the direction of their professional self-improvement in the future.

Key words: self-esteem, students, educational environment, educational activity.

УДК 159.9:378.091.2

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2023.54.35>

2023.54.35

Чабан Г.М.

здобувачка вищої освіти факультету соціальної та психологічної освіти Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Гуртовенко Н.В.

к.психол.н., доцент,
доцент кафедри психології
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Вступ. Глибоко вкорінене в психіку, питання самооцінки притягає увагу вчених, охочих розкрити її вплив на формування особистості. Різноманітні підходи до цього дослідження породжують контрастні висновки. З огляду на сучасну літературу в галузі педагогічної психології, виявляється, що, незважаючи на велику кількість досліджень, присвячених особистісним рисам здобувачів освіти, не так багато з них зосереджуються на ключовому елементі – ставленні до себе, що розглядається через призму самооцінки. Важливо відзначити, що самооцінка відіграє суттєву роль у процесі адаптації здобувача вищої освіти чи то на етапі прийняття соціальної ролі здобувача вищої освіти, чи то на етапі взяття на себе професійної відповідальності. Не менш важливою є індивідуальна професійна самоідентифікація здобувача вищої освіти, яка відіграє ключову роль у його професійній адаптації.

Теоретичною основою дослідження стали праці вітчизняних і зарубіжних учених, таких як: Дж. Брунер, Б. Ананьєв, Ю. Бабанський, Д. Бондаренко, П. Блонський, Н. Видолоб, Т. Галкіна, О. Леонтьєв, А. Лурія, С. Рубінштейн, Л. Божович, Р. Найда, В. Столін, Л. Столяренко, Є. Гідденс, Ф. Саттон, Р. Бернс, С. Куперсміт, Ю. Ліпковська, М. Розенберг, З. Мурашко, Р. Уайлі, К.Р. Роджерс, Р. Стейнс, І.С. Конт, У. Джеймс та інші [1–10].

Результати дослідження. Самооцінка є важливим фактором становлення особистості здобувача вищої освіти. Зародження самооцінки в ранньому дитинстві відбувається завдяки виховному впливу батьків і визначає її подальшу адекватність або неадекватність і стійкість. Самооцінка – результат тривалого процесу, який відбувається під впливом різноманітних детермінант і не припиняється впродовж усього життя людини. Самооцінка не лише залежить від оточення особистості, її стилю спілкування, успіхів у діяльності, а й впливає на всі сфери життя людини, корегує її поведінку. Результати багатьох досліджень доводять, що в більшості здобувачів освіти низькій і середній рівень самооцінки. Відомо, що за значних відхилень самооцінки від адекватної в людини порушується душевна рівновага й змінюється весь стиль поведінки. І завищена, і занижена самооцінка призводять до порушення психічної рівноваги. Можна припустити, що не в усіх досліджуваних адекватна самооцінка. Перспективи подальших досліджень у цьому напрямі вбачаємо в проведенні тестування самооцінки в здобувачів освіти й розробленні методик щодо її покращення.

Отже, оцінювання власних хороших якостей і недоліків, зважування своїх досягнень і можливостей є суттєвим аспектом самооцінки, який впливає на те, які цілі в процесі своєї навчальної діяльності ставить перед собою здобувач вищої освіти [1; 6; 9].

Самооцінка – це оцінювання особистістю самої себе, своїх можливостей, якостей і місця серед інших людей [2]. Під час вивчення здобувачів освіти часто стверджується зв'язок самооцінки з рисою – тривожністю, коли висока загальна самооцінка самоповага порівнюється з невисокою тривожністю, а невисока самооцінка – з підвищеною тривожністю [7]. Великий інтерес викликають дослідження, які вивчають залежність самооцінки від особливостей діяльності й поведінки здобувачів освіти. Серед них роботи, які установлюють зв'язок самооцінки, її висоти або інші особливості як із результативністю діяльності здобувачів освіти у вигляді успішності, так і з більш частковими сторонами поведінки й окремими його видами [3; 8; 10].

Цікавою є думка Ю. Ліпковської, що висока, а інколи завищена самооцінка вольових якостей і наслідків діяльності позитивно пов'язана зі стійким високим статусом здобувача вищої освіти в групі, особливо в тому випадку, коли здобувач вищої освіти активно займається суспільною роботою. У її праці показано взаємозв'язок самооцінки й особливостей взаємодії здобувачів освіти з навколишніми [6].

Варто відзначити, що сьогодні психологи розробили велику кількість методик, спрямованих на діагностику самооцінки особистості. У зв'язку з цим важливою проблемою був вибір таких методик, які б відображали особливості самооцінки здобувачів освіти психологів.

Першою з методик була експрес-діагностика рівня самооцінки. За результатами діагностики, значна кількість респондентів має тенденцію до завищення рівня самооцінки: у 28% респондентів виявлена тенденція до завищення, при завищеній самооцінці в людини виникає неправильне уявлення про себе, ідеалізований образ своєї особистості. Вона переоцінює свої можливості, орієнтована на успіх, ігнорує невдачі. 48% респондентів мають середній, нормальний рівень самооцінки, реалістично оцінюють свої можливості в навчанні в тому числі.

У 24% респондентів рівень самооцінки занижений, що свідчить про невпевненість у собі, сором'язливість, тривожність, хвилюються за майбутнє, але нічого не змінюють.

За результатами діагностики, показники завищеної самооцінки мають 28% здобувачів вищої освіти першого курсу, показники середньої самооцінки прослідковуються серед другого і третього курсів – 48%, занижений рівень самооцінки прослідковується в четвертого курсу – 24%.

Сприйняття реальності в осіб із заниженою самооцінкою часто емоційне, невдачу або неуспіх розцінюють як наслідок чийось помилок або обставин, які склалися несприятливо. Справедливу критику на свою адресу сприймають як причепливість. Таким особистостям досить важко прилаштуватися до суспільного життя, існування в групі та спілкування загалом.

Результати тестування представлено на рис. 1.

На наступному етапі застосовано методику «Хто я є в цьому світі», результати тестування представлено на рис. 2.

За результатами дослідження, із 13 респондентів (24%) отримали суму балів у межах від 40 до 45. Це означає, що вони товариські, легко встановлюють зв'язок з іншими людьми, правильно оцінюють ситуацію та її наслідки, зберігають душевну рівновагу, легко піддаються змінам у навчанні, готові вивчати нове. Ставляться до своїх помилок адекватно, можуть засмутитися, чужим співчувають, прагнуть допомогти. Однак варто відмітити, що

серед 55 респондентів 23 (42%) мають суму балів у межах від 59 до 46, що свідчить про тенденцію до завищення самооцінки, вони у своїх невдачах звинувачують навколишніх. Чужі помилки вважають закономірними, самі по собі зрозумілі.

Лише 7 респондентів (12%) отримало результати в діапазоні від 20 до 10 балів. Таким чином, близько 12% респондентів є досить пасивними, замкнутими. Постійно недооцінюють свої можливості, переоцінюють чужі. Досить часто вони засмучується в разі виникнення проблем і засмучують інших, тобто надзвичайно близько підходять до депресії. Рівень тривожності в них підвище-

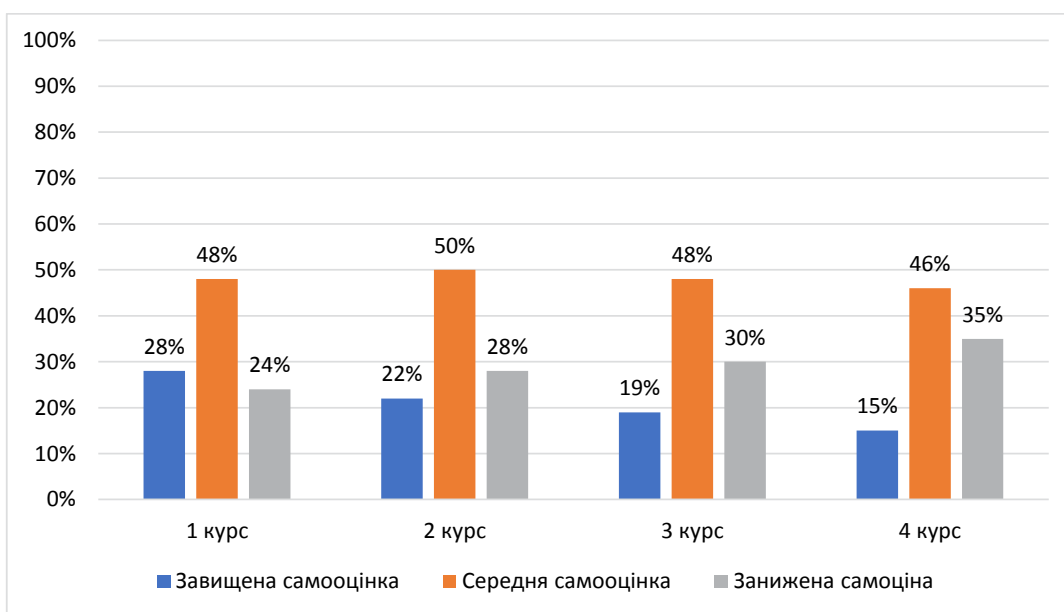

Рис. 1. Експрес-діагностика рівня самооцінки

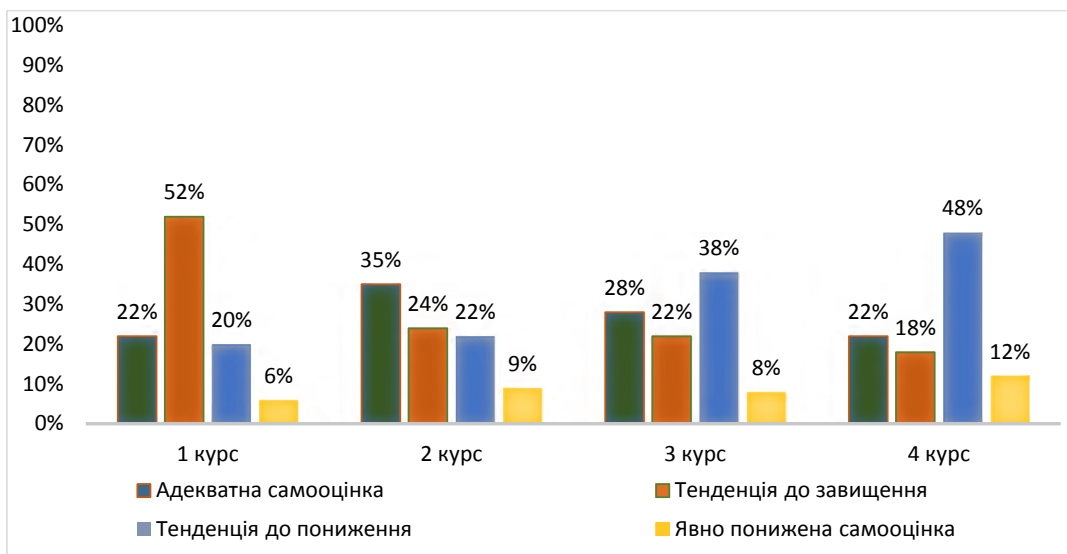
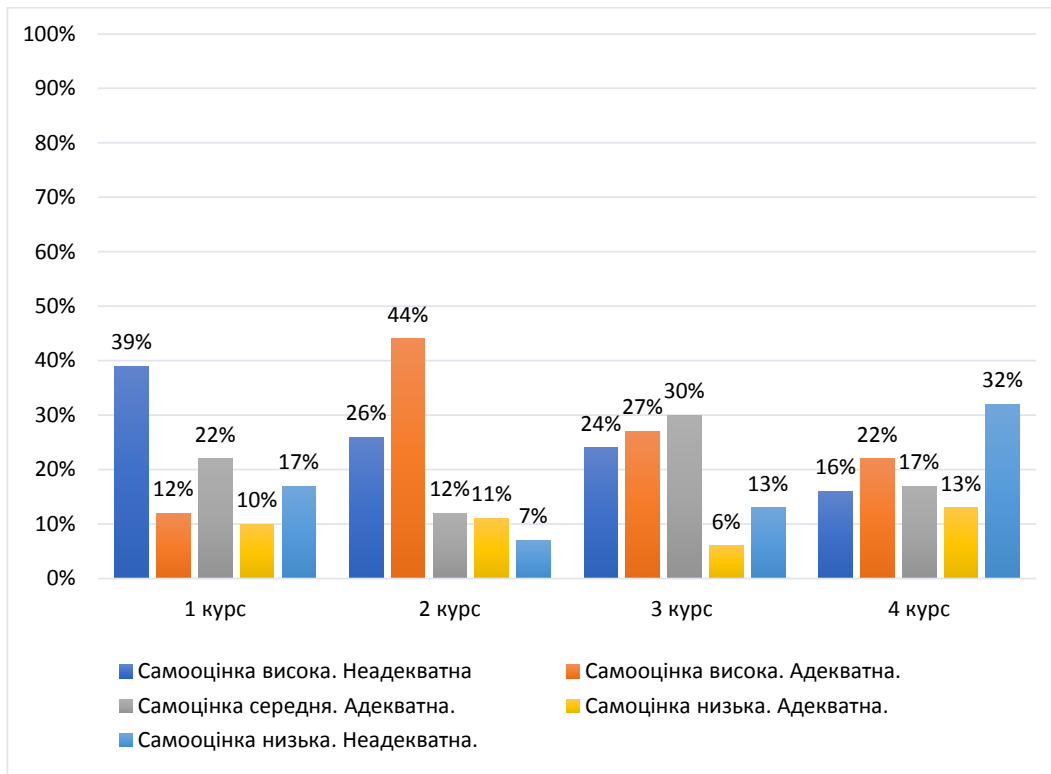

Рис. 2. Результати тестування за методикою «Хто я є в цьому світі»

Рис. 3. Результати тестування за методикою С.А. Будассі «Методика дослідження самооцінки особистості»

ний. 12 респондентів (22%) отримало результати в діапазоні від 34 до 21 балів. Це дало підставу стверджувати, що 22% людей мають тенденцію до пониження самооцінки, не можуть нормально переживати неприємності й реагують на них психологічно неадекватно.

За результатами методики, серед здобувачів освіти першого курсу прослідковуються тенденції до завищення самооцінки – 42%, серед здобувачів освіти другого курсу прослідковується тенденція адекватної самооцінки – 24%, третій курс має тенденцію до заниження самооцінки – 22%, серед здобувачів освіти четвертого курсу прослідковується явно занижена самооцінка – 12%.

На третьому етапі застосовано методику С.А. Будассі «Методика дослідження самооцінки особистості» (рис. 3).

За даними проведеної методики з'ясовано, що рівень самооцінки високої неадекватної становить 39%, рівень самооцінки високої адекватної – 21%. Доцільно відзначити, що в дуже незначній кількості респондентів має місце низька неадекватна самооцінка (лише у 2% опитаних). У 27,67% респондентів самооцінка знаходиться на рівні середньої адекватної, у решти – 10,33% – виражена самооцінка низька адекватна.

Серед курсів ці методики поділилися так: здобувачі вищої освіти першого курсу схильні

до самооцінки високої неадекватної – 39%, здобувачі вищої освіти другого курсу мають рівень самооцінки високої адекватної – 21%, здобувачі вищої освіти третього курсу розділилися: 27,67% мають самооцінку середню адекватну, 10,33% здобувачів освіти мають самооцінку низьку адекватну, здобувачі вищої освіти четвертого курсу схильні до самооцінки низької неадекватної – 2%.

Варто відмітити й те, що дуже часто зустрічається ситуація, коли не має одного чисто вираженого рівня самооцінки, це свідчить про те, що в різних ситуаціях людина поводить себе відповідно до обставин.

Висновки. З огляду на показники попереднього тестування дослідження, можемо зробити такі висновки. Здобувачі вищої освіти здебільшого мають високу самооцінку й середню адекватну, що загалом позитивно впливає на процес навчання, і загалом задоволені своєю навчальною діяльністю. Протягом процесу навчання, за результатами дослідження, спостерігається тенденція до зміни високої неадекватної самооцінки до середньої адекватної або низької адекватної. Це може свідчити про правильне самовизначення майбутніх психологів, адекватне оцінювання своїх професійних можливостей і в майбутньому на спрямування свого професійного самовдосконалення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Асєєва Ю.О., Чабан Г.М., Проблема вивчення самооцінки студентів у сучасній науковій парадигмі. *Бъдещето въпроси от света на наука та-2019* : матеріали за XV міжнародна научна практична конференція. 2019. Vol. 11. P. 57–62.
2. Бондаренко Д.С. Самооцінка особистості. Чернігів : Освіта, 2015. 129 с.
3. Видолоб Н.О. Проблема самооцінки особистості у контексті гуманістичної психології. *Young Scientist*. 2016. № 9.1 (36.1). С. 21–26.
4. Галкіна Т.В. Самооцінка як процес розв'язання завдань: системний підхід. Одеса : ДНУ «Інститут освітньої аналітики», 2017. 368 с.
5. Гідденс Є. Саттон Ф. Основні поняття в соціології. Одеса : Вища школи економіки, 2018. 368 с.
6. Ліпковська Ю. Формування адекватної самооцінки у школярів. *Психологічні виміри культури, економіки, управління*. 2016. № 9. С. 61–69.
7. Мурашко З.С. Питання самооцінки особистості. Київ : Освіта, 2013. 201 с.
8. Найда Р.Г. Педагогічне проектування становлення самооцінки дошкільника в умовах освітнього середовища дошкільного закладу. *Наукові записки РДГУ*. 2017. Вип. 17(60). С. 129-132.
9. Смітанка В. Психологічний аналіз самооцінки у наукових дослідженнях зарубіжних та вітчизняних вчених. *Наука. Освіта. Молодь* : збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету, 2016. Ч. 2. С. 168–170.
10. Столяренко Л.Д. Основи психології. Київ : Четверта хвиля, 2017. 358 с.